

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ**

**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ**

(Α΄ Λυκείου)

**ΑΡΧΑΙΟΙ
ΕΛΛΗΝΕΣ
ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ**

Θουκυδίδου Ιστορίαι

Αθήνα 2000

Ομάδα σύνταξης

Γιώργος Γιαννικόπουλος, Φιλολόγος
Δρ. Ευαγγελία Θωμαδάκη, Φιλολόγος
Μαρία Καροφυλλάκη-Σπάρταλη, Φιλολόγος, Μ.Α.
Δρ. Ζωή Π. Σπανάκου, Φιλολόγος,

Συντονισμός - Επιμέλεια

Μαρία Καροφυλλάκη-Σπάρταλη, Φιλολόγος, Μ.Α.

Copyright (C) 2000: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας
Αδριανού 91, 105 56 Αθήνα

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή ανατύπωση ή φωτοτύπηση μέρους ή όλου του παρόντος βιβλίου, καθώς και η χρησιμοποίηση των ερωτήσεων που περιέχονται σ' αυτό σε σχολικά βοηθήματα ή για οποιοδήποτε άλλο σκοπό, χωρίς τη γραπτή άδεια του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- **Πρόλογος** 5
- **Εισαγωγικό Σημείωμα** 7

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ Ο ΛΟΡΟΥ ΑΛΙΜΟΥΣΙΟΣ

- **ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ**

Ε ι σ α γ ω γ ή

<i>Η ζωή του</i>	11
<i>Το έργο του - Ενδιαφέροντα και ιδέες</i>	12
<i>Μέθοδος</i>	14
<i>Η δομή του έργου - Ο χρόνος της σύνθεσής του</i>	16
<i>Γλώσσα και ύφος</i>	17

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Β ι β λ ί ο 1

Κεφάλαια 1-23, περίληψη.....	18
Κεφάλαιο 24.....	19
Κεφάλαιο 25.....	29
Κεφάλαιο 26.....	38
Κεφάλαιο 27.....	48
Κεφάλαιο 28.....	56
Κεφάλαιο 29.....	66
Κεφάλαιο 30.....	75
Κεφάλαιο 31.....	83
Κεφάλαια 32-43.....	92
Κεφάλαιο 44.....	96
Ερωτήσεις για τη γενική θεώρηση του 1ου Βιβλίου.....	104

Βιβλίο 3

Δομή και περιεχόμενο	105
Κεφάλαιο 70.....	106
Κεφάλαια 71-73.....	111
Κεφάλαιο 74.....	116
Κεφάλαιο 75.....	120
Κεφάλαια 76-77.....	126
Κεφάλαιο 78.....	132
Κεφάλαια 79-80.....	136
Κεφάλαιο 81.....	140
Κεφάλαια 82-83.....	145
Ερωτήσεις για τη γενική θεώρηση του 3ου Βιβλίου.....	148

Βιβλίο 6

Κεφάλαιο 30.....	149
Κεφάλαιο 31.....	153
Κεφάλαιο 32.....	162

Βιβλίο 7

Κεφάλαιο 75.....	168
Κεφάλαια 76-77.....	177
Κεφάλαιο 84.....	185
Κεφάλαιο 85.....	190
Κεφάλαιο 86.....	195
Κεφάλαιο 87.....	201
• ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	209
• ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	212
• ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
A. Υποστηρικτικό υλικό	223
B. Κείμενα	231
• ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	241

Φωτογραφία εξωφύλλου: Δεκάδραχμο Συρακουσών που εκδόθηκε μετά τη νίκη των Συρακουσίων εναντίον των Αθηναίων το 413 π.Χ.
(*Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ1, Εκδοτική Αθηνών, 1980, σ. 263)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με τα τελευταία βιβλία αξιολόγησης των μαθητών, που πρόκειται να δημοσιευθούν στις αρχές του 2000, ολοκληρώνεται μια σημαντική προσπάθεια του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας, στόχος της οποίας ήταν η εκπόνηση και διάδοση νέων μεθόδων αξιολόγησης των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου. Στο πλαίσιο της εκπονήθηκαν τα τρία τελευταία χρόνια δεκάδες βιβλίων που καλύπτουν το σύνολο σχεδόν των μαθημάτων, τα οποία διδάσκονται στο Λύκειο. Τα βιβλία αυτά περιέχουν οδηγίες μεθοδολογίας σχετικές με την αξιολόγηση των μαθητών, παραδείγματα ερωτήσεων διαφόρων τύπων, υποδείγματα εξεταστικών δοκιμασιών, θέματα συνθετικών - δημιουργικών εργασιών και άλλα χρήσιμα στοιχεία για τους εκπαιδευτικούς.

Το έντυπο αυτό υλικό συνοδεύτηκε από την παραγωγή ανάλογου ηλεκτρονικού υλικού, από τη δημιουργία Τράπεζας Θεμάτων και από πολυάριθμες επιμορφωτικές δραστηριότητες σχετικές με την αξιολόγηση των μαθητών.

Η παραπάνω προσπάθεια δεν είχε σκοπό να επιβάλει ένα συγκεκριμένο τρόπο αξιολόγησης ούτε να αυξήσει το φόρτο εργασίας διδασκόντων και διδασκομένων, όπως ισχυρίστηκαν ορισμένοι. Επιδίωξε να ενημερώσει τους καθηγητές για τις σύγχρονες εξεταστικές μεθόδους, να τους δώσει πρακτικά παραδείγματα εφαρμογής τους, να τους προβληματίσει γύρω από τα θέματα αυτά και να τους παράσχει ερεθίσματα για αυτομόρφωση. Πιστεύουμε ότι με το έργο μας συμβάλαμε στη διεύρυνση της δυνατότητας των διδασκόντων να επιλέγουν οι ίδιοι τη μέθοδο που θεωρούν πιο κατάλληλη για την αξιολόγηση των μαθητών τους και βοηθήσαμε στην αύξηση της παιδαγωγικής τους αυτονομίας.

Πεποίθησή μας είναι πως όλα αυτά άλλαξαν το τοπίο στον τομέα της αξιολόγησης των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου, έφεραν νέο πνεύμα και άρχισαν να τροποποιούν σταδιακά ξεπερασμένες αντιλήψεις και τακτικές που κυριάρχησαν επί πολλά χρόνια στο Ελληνικό σχολείο. Τα θετικά σχόλια που εκφράστηκαν από το σύνολο σχεδόν των επιστημονικών και εκπαιδευτικών φορέων για τα θέματα των εξετάσεων του περασμένου

Ιουνίου, τα οποία διαμορφώθηκαν με βάση το πνεύμα και τη μεθοδολογία της αντίστοιχης εργασίας του Κ.Ε.Ε., επιβεβαιώνουν όσα προαναφέρθηκαν.

Η κριτική που είχε αρχικά ασκηθεί για το έργο μας περιορίζεται συνεχώς, ενώ αυξάνει καθημερινά η αποδοχή του από την εκπαιδευτική κοινότητα και η αναγνώρισή του. Σ' αυτό συνέβαλε ασφαλώς και η βελτίωση του υποστηρικτικού υλικού που παράγεται από το Κ.Ε.Ε., η οποία οφείλεται, μεταξύ άλλων, και στις παρατηρήσεις και υποδείξεις των διδασκόντων στα Ενιαία Λύκεια. Η συνειδητοποίηση, τέλος, του τρόπου με τον οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται το υλικό αυτό στη διδακτική πράξη και ο περιορισμός των σφαλμάτων που διαπράχθηκαν στην αρχή (μηχανική αναπαράγωγή πλήθους ερωτήσεων, υπέρμετρη αύξηση της εργασίας των μαθητών, απουσία εναλλακτικών τρόπων αξιολόγησης κτλ.) οδήγησαν σε πολύ θετικά αποτελέσματα, τα οποία όσο περνά ο καιρός θα γίνονται εμφανέστερα.

Η διαπίστωση αυτή μας ενισχύει να συνεχίσουμε την προσπάθειά μας και να την επεκτείνουμε, εκπονώντας ανάλογο υλικό και για άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες, εφόσον εξασφαλιστούν οι απαραίτητες οικονομικές και λοιπές προϋποθέσεις.

Τελειώνοντας, επιθυμώ να ευχαριστήσω όλους τους συνεργάτες μου στο Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, οι οποίοι εργάστηκαν αφιλοκερδώς, με αφοσίωση και σπάνιο ζήλο και επιτέλεσαν κάτω από δύσκολες συνθήκες σημαντικό έργο. Ευχαριστώ ακόμη όλους τους εκπαιδευτικούς που με ποικίλους τρόπους στήριξαν την προσπάθειά μας και βοήθησαν στην επιτυχία της. Ξέχωρες ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στις δακτυλογράφους του Κ.Ε.Ε, στο τεχνικό προσωπικό του, στον Προϊστάμενο της Γραμματείας του κ. Γεώργιο Κορκόντζηλα και στους εκδότες που συνεργάστηκαν μαζί μας από το 1997 μέχρι σήμερα.

Αθήνα, Δεκέμβριος 1999

Καθηγήτρια Μιχάλης Κασσωτάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Κ.Ε.Ε.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το τεύχος αυτό υπηρετεί τους ίδιους στόχους και ακολουθεί την ίδια φιλοσοφία και μεθοδολογία με το προηγούμενο τεύχος (*Ξενοφώντος Ελληνικά, βιβλίο Β'*) που αφορά στη διδακτέα ύλη του πρώτου τετραμήνου του σχολικού έτους 1999-2000.

Για πρώτη φορά, όμως, επιχειρούμε την ανάπτυξη ενός «εργαλείου» που συνδέει τους μέσους και απώτερους διδακτικούς σκοπούς του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας στο Λύκειο, όπως αυτοί ορίζονται από το Παιδαγωγικό

Ενδεικτικοί διδασκτικοί στόχοι

Ινστιτούτο, με τους μικροσκοπούς κάθε ενότητας. Έτσι, στην αρχή κάθε κεφαλαίου κάνουμε ορισμένες επισημάνσεις σχετικές με το περιεχόμενο, οι οποίες θα μπορούσαν να οριστούν ως διδακτικοί στόχοι μιας συγκεκριμένης ενότητας κατά τον προγραμματισμό της διδασκαλίας του μαθήματος. Γι' αυτό και τις αναφέρουμε ως «ενδεικτικούς διδακτικούς στόχους». Μ' αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να αξιολογούμε τις ερωτήσεις που ακολουθούν ως προς το βαθμό που ανταποκρίνονται στους σκοπούς διδασκαλίας του μαθήματος και το βαθμό που ελέγχουν την εκπλήρωσή τους. Είναι ευνόητο, ότι οι διδακτικοί στόχοι που προγραμματίζουν οι διδάσκοντες ανά ενότητα ποικίλλουν ανάλογα με τους μαθητές και τις συνθήκες διδασκαλίας στην τάξη, στο σύνολό τους όμως συγκλίνουν, επειδή ακριβώς υπηρετούν τους ίδιους σκοπούς. Ας τονίσουμε πάντως, ότι οι «διδασκτικοί στόχοι» που προτάσσουμε στην αρχή κάθε κεφαλαίου δεν έχουν κανονιστικό χαρακτήρα, εννοούνται κυρίως ως μέσο συντονισμού και διαδικαστικού ελέγχου.

Στις γραμματικές και συντακτικές ασκήσεις που υπάρχουν σ' αυτό το τεύχος συμπεριλάβαμε και ερωτήσεις που αποσκοπούν στην εμπέδωση γραμματικών και συντακτικών φαινομένων, τα οποία διδάσκονται οι μαθητές από το σχετικό

Γραμματικές - συντακτικές ασκήσεις

εγχειρίδιο για τη γλωσσική διδασκαλία της Α' Λυκείου. **Ας τονιστεί εδώ ότι για την αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών επιλέγονται από τους διδάσκοντες γενικώς ερωτήσεις στις οποίες θα μπορούσε να ανταποκριθεί άνετα ένας μέσος μαθητής.** Είναι επομένως στην κρίση του διδάσκοντος να επιλέγει κάθε φορά την κατάλληλη άσκηση ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει, γνωρίζοντας ότι οι γραμματικές και συντακτικές ασκήσεις - ερωτήσεις που υπάρχουν

σ' αυτό το τεύχος δεν προτείνονται μόνο για την αθροιστική, αλλά και για τη διαγνωστική και τη διαμορφωτική αξιολόγηση του μαθητή κατά τη διάρκεια του

σχολικού έτους. Έχοντας υπόψη, λοιπόν, αυτές τις ανάγκες συμπεριλάβαμε και σχετικές ασκήσεις, όπου το κείμενο μάς έδινε τη δυνατότητα.

Σε ορισμένα κεφάλαια περιλαμβάνονται και ερωτήσεις που αφορούν στοιχεία ύφους του κειμένου και προϋποθέτουν σχετική εξάσκηση των μαθητών στην τάξη.

Ερωτήσεις για το ύφος

Ο λόγος για τον οποίο συμπεριλαμβάνονται και τέτοιου είδους ερωτήσεις είναι η προσπάθειά μας να ανταποκριθούμε σε συγκεκριμένο διδακτικό στόχο του μαθήματος, μεταξύ αυτών που ορίζονται από το Π. Ι.: *«Να αναγνωρίσουν (οι μαθητές) βασικά χαρακτηριστικά της αφηγηματικής ικανότητας του Θουκυδίδη και της βαθύτατα κριτικής ιστορικής ανάλυσης των γεγονότων. Συγκεκριμένα: Την περιγραφική δύναμη, την ψυχογραφική παρουσίαση νικητών και ηττημένων, των ηγετών αλλά και του πλήθους των στρατιωτών, την άριστη απόδοση τραγικών καταστάσεων και ιδιαίτερα τη δραματικότητα της αφήγησης, την πυκνότητα, την ευλυγισία και την ποικιλία του ύφους του.»**

Με τις ερωτήσεις ανακεφαλαίωσης στοχεύουμε στην αξιολόγηση μιας πιο ολοκληρωμένης εικόνας των γεγονότων, της αντίληψης του Θουκυδίδη για τον άνθρωπο και την ιστορία και της πολιτικής του σκέψης. Ανάθεση συνθετικών –

Συνθετικές – δημιουργικές

δημιουργικών εργασιών δεν γίνεται κατά το δεύτερο τετράμηνο, μπορούμε, όμως, κατά τον προγραμματισμό τους στην αρχή του σχολικού έτους να συμπεριλάβουμε και εργασίες σχετικές με τα αποσπάσματα των Ιστοριών του Θουκυδίδη, που θα διδαχθούν από τον Ιανουάριο και μετά. Γι' αυτό το λόγο παραθέτουμε και σ' αυτό το τεύχος ορισμένα σχετικά παραδείγματα.

Με τα σχόλια και με όσα περιλαμβάνονται στο Παράρτημα επιδιώκουμε να διευκολύνουμε τους συναδέλφους στα σημεία εκείνα που θεωρούμε ότι απαιτείται χρόνος για την απάντηση των ασκήσεων ή την επιλογή των κειμένων που προτείνουμε. Στα κριτήρια δίνονται δείγματα ολιγόλεπτης (15') και ωριαίας αξιολόγησης, που ακολουθούν τα προβλεπόμενα από το Π.Δ.

Σχετικά με τα κριτήρια αξιολόγησης, υπολογίζουμε ότι ο πραγματικός χρόνος που έχουν στη διάθεσή τους οι μαθητές για να απαντήσουν σε ένα ωριαίο κριτή-

Κριτήρια αξιολόγησης

ριο είναι 35'- 40' λεπτά περίπου. Γι' αυτό το λόγο δεν περιλαμβάνονται όλες οι κατηγορίες των ερωτήσεων που προβλέπονται από το προεδρικό διάταγμα για τις προαγωγικές

* Π. Ι. Προγράμματα σπουδών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Γλώσσα – Ιστορία, Α' τάξη, 3. Τα διδασκόμενα κείμενα, β) Θουκυδίδου Ιστορία, σ. 146.

εξετάσεις του Ιουνίου σε όλα τα προτεινόμενα κριτήρια. Σύμφωνα πάντα με το Π.Δ. για την αξιολόγηση των μαθητών στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία το μεγαλύτερο μέρος των ερωτήσεων αναφέρεται στην ερμηνεία του κειμένου και ένα μικρό μέρος μόνο στη γραμματική και το συντακτικό. Αυτή την αναλογία φροντίζουμε να τηρούμε, όσο αυτό είναι δυνατό και στις ωριαίες γραπτές δοκιμασίες.

Δεν είναι άσκοπο να επαναλάβουμε και εδώ ότι οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στο τεύχος αυτό δεν μπορούν ούτε πρέπει να χρησιμοποιούνται

Χρήση και χρησιμότητα

όλες στο καθημερινό μάθημα. Οι διδάσκοντες πρέπει να χρησιμοποιούν μόνο μερικά ενδεικτικά παραδείγματα που υπηρετούν τους στόχους της διδασκαλίας τους. Αρκετές από τις ερωτήσεις που ακολουθούν μπορεί να δώσουν έμμεσα αφορμές διδακτικής προσέγγισης, αλλά δεν είναι αυτός ο κύριος στόχος τους. Ερωτήσεις που τυχόν αναφέρονται σε δευτερεύοντα σημεία της εισαγωγής ή του κειμένου εξυπηρετούν μόνο το μάθημα της ημέρας και δεν προσφέρονται για εξεταστικές δοκιμασίες. Οι ερωτήσεις είναι αρκετές, ώστε να δίνεται η δυνατότητα στο διδάσκοντα να επιλέγει από αυτές όσες κρίνει χρήσιμες, προσαρμόζοντάς τις στις ιδιαιτερότητες της διδακτικής του πράξης και στο επίπεδο των μαθητών του.

Οι παρατηρήσεις και τα σχόλιά σας είναι, όπως πάντοτε, χρήσιμα για τη βελτίωση του έργου μας.

Αθήνα, Ιανουάριος 2000

Η ομάδα σύνταξης

